

**ÎNȚELEGEREA INFRAȚIUNILOR MOTIVATE DE URĂ
ANTIMUSULMANĂ – ABORDAREA NEVOILOR DE SECURITATE
ALE COMUNITĂȚILOR MUSULMANE: GHID PRACTIC,
(BIROUL OSCE PENTRU INSTITUȚII DEMOCRATICE
ȘI DREPTURILE OMULUI – ODIHR, VARȘOVIA, 2020)**

ADINA-MARIA NIKOLIĆ*

Abstract:

The analyzed guide addresses the security needs of Muslim communities and the security challenges they face, by providing practical solutions for governments and stakeholders to prevent and combat hate crimes, to develop effective and comprehensive responses to hate crimes and to support the victims. It also approaches topics such as the underreporting and under-recording of hate crimes against Muslims, encouraging wider analysis and research, advocacy and awareness-raising campaigns, as well as promoting communication and collaboration between local officials and members of Muslim communities, involving the civil society. Touching the educational aspect, the document also provides case studies, a short guide to Islam addressed to police officers and even context for specific terminology.

Keywords: Anti-Muslim hate crimes, intolerance, bias, Muslim communities, security needs, Islam

Résumé:

Le Guide est centré sur les besoins de sécurité des communautés musulmanes et les défis de sécurité auxquels celles-ci se confrontent, en formulant des solutions pratiques aux gouvernements et aux acteurs intéressés visant la prévention et la lutte contre les infractions motivées par la haine et pour aider les victimes de ces actes. Y sont également abordés des sujets relatifs à l'enregistrement des infractions motivées par la haine contre les musulmans et aux moyens de les combattre (réalisation des analyses, recherches, actions des campagnes de sensibilisation, projets de coopération entre les officiels et les membres des communautés musulmanes, implication de la société civile). Concernant l'aspect éducationnel, le guide fournit des études de cas, un guide de l'Islam destiné aux cadres de la police et un guide de la terminologie spécifique.

Mots-clés: infractions motivées par la haine antimusulmans, intolérance, préjugées, communautés musulmanes, sécurité, Islam

Pe fondul observării unei tendințe în creștere a manifestărilor de intoleranță orientate către comunitatea musulmană, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), prin Biroul pentru Instituțiile Democratice

* E-mail: adina.nikolic@irdo.ro

și Drepturile Omului (ODIHR), a publicat recent un ghid practic care vizează problematica infracțiunilor motivate de ură¹ (i.e. *hate crimes*), impactul pe care acestea le au asupra indivizilor și comunităților musulmane, precum și rolul guvernelor și al autorităților cu responsabilități în domeniu. Astfel, ODIHR formulează recomandări pentru a sprijini statele participante să transpună angajamentele asumate în măsuri practice, prin acțiuni de prevenire și combatere a infracțiunilor motivate de ură, inclusiv printr-o analiză a riscurilor de securitate și a acțiunilor necesare. Motivul care a stat la baza conceperii acestui ghid este acela de a îmbunătăți capacitatea poliției și a altor instituții de a răspunde nevoilor de securitate ale indivizilor și comunităților musulmane. De asemenea, ghidul abordează subiecte precum subraportarea și sub-înregistrarea infracțiunilor motivate de ură împotriva musulmanilor, stabilind soluții practice și încurajând analize și cercetări ample, precum și angajamentul societății guvernamentale și civile pentru a reduce și contracara ura antimusulmană.

În contextul în care deciziile Consiliului Ministerial al OSCE au reflectat considerentul conform căruia intoleranța împotriva musulmanilor reprezintă cheia pentru combaterea tuturor formelor de discriminare, prin intermediul acestei publicații, OSCE admite necesitatea de a răspunde provocărilor specifice pe care le prezintă acest tip de intoleranță. Având o perspectivă conformă cu cadrul internațional pentru drepturile omului și cu angajamentele OSCE, scopul ghidului este de a fi utilizat și adaptat pentru a aborda nevoile de securitate și experiențele comunităților vizate de infracțiunile motivate de ură.

Concentrându-se pe aspectele practice ale abordării și soluționării infracțiunilor motivate de ură și a incidentelor îndreptate împotriva musulmanilor, precum și pe cele referitoare la protejarea comunităților musulmane, publicația promovează creșterea gradului de conștientizare cu privire la provocările de securitate cu care se confruntă comunitățile musulmane și intoleranța împotriva musulmanilor, atât online, cât și offline, creșterea capacității funcționarilor guvernamentali de a înțelege caracteristicile specifice ale infracțiunilor motivate de ură antiislamică, dar și sprijinirea poliției în eforturile de recunoaștere, înregistrare și răspuns adecvat. Mai mult, se urmărește facilitarea schimbului de bune practici între statele din regiunea OSCE, promovarea comunicării și colaborării între poliția locală și membrii comunităților musulmane, precum și sprijinirea eforturilor de advocacy² ale societății civile.

Pentru elaborarea prezentului ghid au fost consultați membri ai comunităților musulmane, societatea civilă, organe de poliție, organisme de promovare a egalității, mediul academic și alte părți interesate relevante.

¹ <https://www.osce.org/odhr/muslim-security-guide>

² Prin advocacy se înțelege susținerea sau promovarea unei anumite cauze sau politici.

Studiile de caz prezentate cu titlu de exemplu în cuprinsul publicației au fost puse la dispoziție de statele participante și de parteneri ai societății civile, în contextul unui chestionar diseminat de ODIHR referitor la nevoile de securitate ale comunităților musulmane.

În ceea ce privește forma ghidului, acesta este structurat în trei părți care tratează cele mai importante aspecte menționate anterior. Astfel, prima parte prezintă o imagine de ansamblu a actelor infracționale motivate de intoleranța împotriva musulmanilor din regiunea OSCE, caracteristici cheie ale acestora și impactul asupra vieții de zi cu zi a persoanelor, comunităților și instituțiilor musulmane. Cea de-a doua parte tratează modalitățile de răspuns ale guvernelor și abordarea eficientă a provocărilor de securitate cu care se confruntă comunitățile musulmane, enumeră obligațiile guvernamentale și expune principiile care ar trebui să se afle la baza politicilor și inițiativelor guvernamentale în acest domeniu. Partea a treia propune soluții practice pe care guvernele le pot adopta pentru a răspunde la infracțiunile motivate de ură antimusulmană și la nevoile de securitate ale comunităților musulmane. Pentru a completa tabloul aspectelor relevante privitoare la fenomenul infracțiunilor motivate de ură antimusulmană, publicația prevede și o serie de anexe care au scopul de a oferi informații suplimentare adresate în special oficialilor guvernamentali și altor categorii de persoane cu responsabilități în domeniu, fiind propuse studii de caz, activități pentru părțile interesate relevante, un scurt ghid despre islam și explicarea terminologiei specifice.

Infracțiuni motivate de ură antimusulmană au loc zilnic în multe țări din regiunea OSCE și împiedică musulmanii să își poată exprima identitatea în mod liber. Acest tip de infracțiuni pot viza persoane și proprietăți musulmane, oameni percepuți a fi musulmani, moschei, centre islamice și instituții de învățământ din toată regiunea OSCE, precum și locații cu semnificație istorică și religioasă.

Intoleranța față de musulmani are un efect dăunător asupra vieții persoanelor și comunităților musulmane, indiferent de forma de manifestare: violență, discriminare, hărțuire sau abuz online. De aceea, guvernele au responsabilitatea principală de a oferi siguranță comunităților și persoanelor, iar poliția de a acționa în situațiile care implică manifestări infracționale de intoleranță împotriva oricărei persoane sau comunități, inclusiv în cazul infracțiunilor motivate de ură antimusulmană. Lipsa măsurilor sau complicitatea afectează coeziunea socială și, în unele cazuri rare, poate duce la extremism violent.

Violența împotriva musulmanilor și amenințările de violență pun în pericol securitatea fizică a comunităților musulmane, insuflând un sentiment de teamă și nesiguranță. Securitatea este posibilă numai în societățile care se bazează pe respect reciproc, toleranță și egalitate.

În acord cu standardele dreptului internațional al drepturilor omului, statele au obligativitatea de a interzice prin lege orice acțiune motivată de ură din considerente religioase care constituie instigare la discriminare, ostilitate sau violență, de a lua măsuri eficiente pentru prevenirea și eliminarea discriminării pe criterii religioase și de a adopta politici de promovare a respectului și protecției lăcașurilor de cult, monumentelor religioase, cimitirelor și altarelor împotriva vandalismului și distrugerii.

Conform OSCE, infracțiunile care au la bază prejudecăți, denumite generic infracțiuni motivate de ură, transmit către o comunitate și membrii acesteia un mesaj că nu sunt bineveniți și este iminentă confruntarea acestora cu amenințări și violență. Toate infracțiunile motivate de ură au în comun următoarele: (1) sunt fapte care constituie o infracțiune potrivit legislației penale; (2) în săvârșirea infracțiunii, autorul acționează în baza prejudecății.

Un alt aspect important de stabilit este diferențierea între *incidentele* și *infracțiunile* motivate de ură. Astfel, infracțiunile motivate de ură presupun ca autorul să-și selecteze victima în baza uneia sau mai multor caracteristici specifice (religie, credință, culoarea pielii, orientare sexuală sau dizabilitate), în timp ce incidentele motivate de ură, deși sunt comise în baza acelorași premise, fie nu ating nivelul comportamentului infracțional, fie nu sunt raportate ca infracțiuni. În cadrul specific dezbătut în prezentul ghid, islamofobia reprezintă una dintre cauzele care transformă o infracțiune într-o infracțiune motivată de ură. Ca urmare, se consideră a fi o infracțiune motivată de ură antimusulmană, dacă se poate demonstra că autorul a selectat ținta atacului în baza credinței islamice sau a asocierii cu islamul. De cele mai multe ori, însă, prejudecata care a stat la baza motivației autorului unei infracțiuni de acest tip se intersectează cu alte prejudecăți, în special sexismul, xenofobia anti-migranți sau rasismul, a etniei percepute sau a istoricului etnic.

Musulmanii încă se confruntă cu numeroase stigmatе, care reies din discursul islamofob, fiind acuzați că reprezintă o amenințare la adresa securității, a demografiei și a identității naționale, că promovează inegalitatea de gen și dau dovadă de homofobie și violență înăscută. Totodată, retorica antiislam perpetuează percepția conform căreia valorile musulmane sunt atât de străine de valorile naționale dominante, încât musulmanii nu se pot integra.

Infracțiunile motivate de ură antimusulmană identificate în regiunea OSCE au anumite caracteristici cheie, una dintre ele fiind *indicatorul de prejudecată*. Acesta reprezintă unul sau mai multe fapte care sugerează că o infracțiune ar fi putut fi comisă în baza unei motivații legate de prejudecată. Indicatorii de prejudecată sunt un instrument util pentru poliție, procurori și ONG-uri pentru a analiza dacă o infracțiune raportată ar putea fi o infracțiune motivată de ură, putând fi, dar nu în mod obligatoriu, o probă în sala de judecată. O altă caracteristică este tipologia infracțiunilor, cu spectru larg, manifestările

violente putând varia de la incidente minore la atacuri cu vizibilitate mare. Vizând atât persoane, cât și anumite proprietăți sau instituții, autorii unor asemenea infracțiuni recurg la gesturi violente, care în cazuri extreme implică, pe lângă distrugerii, amenințări sau atacuri, chiar crime.

O categorie afectată în mod special de infracțiunile motivate de ură este cea a tinerilor musulmani, care pot percepe intoleranța într-un mod mai acut, autocenzurându-se și devenind introvertiți. Acest lucru este traumatizant din punct de vedere emoțional și poate avea un impact semnificativ asupra sănătății mintale și a dezvoltării individului. Altă categorie vulnerabilă la atacurile motivate de ură este reprezentată de femei, care se confruntă cu abuzuri verbale, discursuri de incitare la ură, amenințări și violență fizică. Dovezile sugerează că sunt vizate cu precădere femeile musulmane din cauza vizibilității hainelor islamice, dar și a vulnerabilității acestora. În mod uzual, autorii pot face referiri la stereotipurile negative existente despre musulmani și islam, cu trimitere în general la terorism sau la un eveniment sau incident pe care îl atribuie musulmanilor. Aceste atacuri pot fi executate de indivizi care acționează pe cont propriu sau de către membrii unui grup organizat motivat de ură.

Ca răspuns, statele participante la OSCE au condamnat în mod repetat și s-au angajat să combată ura rasială și etnică, xenofobia și discriminarea, precum și persecuția din motive religioase și ideologice.

La nivelul Uniunii Europene, Decizia-cadru privind combaterea rasismului și a xenofobiei obligă toate statele membre ale UE să își revizuiască legislația și să asigure respectarea Deciziei. În acest mod, se urmărește armonizarea legislației penale la nivelul întregii Uniuni și garantarea faptului că statele răspund cu pedepse efective, proporționale și disuasive pentru infracțiuni de natură rasistă și xenofobă. Deși Decizia nu presupune adoptarea unei legislații specifice, ea prevede totuși ca sistemele de justiție penală să recunoască și să condamne în mod corespunzător infracțiunile motivate de prejudecăți, anchetatorii și procurorii având responsabilitatea de a prezenta aceste cazuri în fața instanțelor.

Prin prisma Declarației Universale a Drepturilor Omului, diversele manifestări de intoleranță împotriva musulmanilor contestă, subminează sau chiar încalcă principiile fundamentale ale drepturilor omului consacrate în Declarație, cum ar fi demnitatea tuturor ființelor umane, libertatea religiei sau credinței și nediscriminarea. În această direcție, conform legislației internaționale privind drepturile omului, guvernele au obligația de a respecta, proteja și veghea la realizarea acestora, inclusiv prin abordarea intoleranței împotriva musulmanilor.

Tratatele internaționale privind drepturile omului conțin o serie de dispoziții care sunt deosebit de relevante pentru abordarea intoleranței

împotriva musulmanilor. Un exemplu este preambulul Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice, care evidențiază „demnitatea inerentă a persoanei umane” și dreptul la „lipsa fricii”, ambele fiind încălcate în cazul atacurilor antiislamice. Atât Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, cât și Convenția Europeană a Drepturilor Omului consacră principiul nediscriminării, inclusiv recunoașterea specifică a discriminării pe baza religiei sau credinței, care este un principiu cheie în abordarea intoleranței împotriva musulmanilor. Totodată, aceste instrumente internaționale obligă statele să protejeze dreptul la viață, iar dispozițiile capătă o însemnătate aparte în cazul celor mai grave tipuri de atacuri antiislamice – cele care amenință sau iau viața indivizilor.

Comitetul ONU pentru Drepturile Omului a subliniat faptul că libertatea de religie include o gamă largă de acte, inclusiv libertatea de a construi lăcașuri de cult, de a folosi formule și obiecte rituale, de a afișa simboluri, de a respecta sărbători și de a purta îmbrăcăminte distinctivă sau capul acoperit. Obligațiile statelor de a facilita realizarea acestor drepturi se aplică tuturor religiilor, inclusiv islamului. În conformitate cu dreptul internațional, drepturile la libertatea de religie sau credință și la libertatea de exprimare nu acordă însă dreptul de a pleda pentru convingeri care incită la discriminare, ostilitate sau violență față de ceilalți. Deși dreptul la opinie și libertatea de a avea sau a adopta o religie sau credință, la alegere, nu trebuie să fie supuse niciunei îngrădiri, manifestările religioase sau de altă natură pot fi limitate de statele participante la OSCE atunci când restricțiile au un scop legitim, precum protejarea siguranței, ordinii și sănătății publice, a principiilor etice sau a drepturilor și libertăților altor indivizi sau grupuri. Se face, astfel, o referire clară la excepțiile de caz și la faptul că aceste restricții nu trebuie să fie îndreptate împotriva unei anumite religii.

Un alt instrument internațional relevant este Declarația ONU cu privire la eliminarea tuturor formelor de intoleranță și discriminare bazate pe religie sau credință, care denotă în mod evident responsabilitatea de combatere a intoleranței împotriva musulmanilor.

Cu scopul de a asigura coeziune socială și integrarea tuturor comunităților, precum și alinierea măsurilor luate la standardele internaționale în materie de drepturile omului și normelor conexe, statele participante la OSCE ar trebui să contracareze infracțiunile motivate de ură antiislamică și provocările de securitate care derivă din aceste acte, în primul rând printr-o abordare bazată pe drepturile omului.

Alte fațete ale abordării acestei problematice presupun încurajarea unui parteneriat între autorități și comunitățile musulmane, reacția empatică în raport cu experiențele și vulnerabilitățile victimelor, diferențierea măsurilor luate în funcție de particularitățile de sex/gen pe care le au victimele, practicarea

transparenței în deciziile și măsurile care privesc siguranța comunităților musulmane, precum și tratarea din perspectivă holistică a tuturor formelor de intoleranță, prejudecată și ură.

În ceea ce privește soluțiile practice oferite de ODIHR, punctul de plecare îl constituie recunoașterea faptului că problema infracțiunilor motivate de ură antiislamică reprezintă o amenințare la adresa securității și stabilității victimelor, având un impact pronunțat asupra coeziunii și necesitând, așadar, un răspuns prompt.

În scopul combaterii intoleranței împotriva musulmanilor și pentru a rezolva aspectele referitoare la nevoile de securitate ale comunităților musulmane, este necesară abordarea efectivă a substraturilor de rasism, xenofobie și prejudecată, printr-o creștere a gradului de conștientizare în ceea ce privește mecanismele care inspiră un comportament islamofob. În acest fel, prezentul ghid încurajează sensibilizarea populației prin programe educaționale destinate atât tinerilor și funcționarilor guvernamentali, cât și publicului larg. Sunt recomandate campanii online de informare și promovare a toleranței, diseminarea putându-se realiza prin intermediul rețelelor online; la nivel superior, se pot lua măsuri prin înscrierea acestei problematice pe agenda națională a statului respectiv.

Recunoașterea și înregistrarea infracțiunilor motivate de ură antimusulmană este o modalitate importantă prin care guvernele admit amploarea problemei și validează experiențele victimelor vizate din cauza identității lor musulmane, fie reale sau percepute. Ca atare, colectarea de date privind aceste acte este un mod crucial de a evalua provocările legate de intoleranța împotriva musulmanilor și de a determina nevoile de securitate ale comunităților musulmane. Subraportarea, subînregistrarea acestor evenimente, precum și necolectarea datelor respective poate fi percepută ca o minimizare a problemei reale sau ca o negare a existenței acesteia. Consultarea, cooperarea și coordonarea sunt deosebit de importante în ceea ce privește agenții de poliție, atât la nivel național, cât și la nivel local.

Așadar, prin recunoașterea problemei islamofobiei, prin evaluarea riscurilor de securitate în cooperare cu comunitatea musulmană și prin creșterea gradului de conștientizare în rândul publicului se poate cultiva cu succes încrederea între comunitățile musulmane și autoritățile centrale și locale, agențiile guvernamentale având rolul de a asigura asistență comunităților musulmane în urma unor evenimente traumatice, cum sunt cele generate de ura antimusulmană.